GEC S3-01 (M/P)

মুদ্রা, বেংক আৰু বিত্তীয় ব্যৱস্থা

তৃতীয় ষাণ্মাসিক

অর্থ বিজ্ঞান

খণ্ড ঃ ১

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

বিষয় বিশেষজ্ঞ মণ্ডলী

অধ্যাপক মাধুর্য প্রসাদ বেজবৰুৱা, অর্থনীতি বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
অধ্যাপক নিচাৰ আহমেদ বৰুৱা, অর্থনীতি বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
ড° গৌতম মজুমদাৰ, অর্থনীতি বিভাগ,কটন বিশ্ববিদ্যালয়

সমন্বয়ৰক্ষীঃ উৎপল ডেকা, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

প্রস্তুতি গোটৰ সদস্য

অধ্যায়	অৰিহণা যোগাইছে	ভাষান্তৰকাৰী
১	ড°প্রদীপ অধ্যাপক (অৱসৰপ্রাপ্ত) কটন কলেজ, গুৱাহাটী	ড°প্রদীপ অধ্যাপক (অৱসৰপ্রাপ্ত) কটন কলেজ, গুৱাহাটী
২	ড°প্রদীপ অধ্যাপক (অৱসৰপ্রাপ্ত) কটন কলেজ, গুৱাহাটী উৎপল ডেকা কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়	গীতাঞ্জলি মেধি কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয
৩	কৰবী মেধি গুৱাহাটী মহাবিদ্যালয়, গুৱাহাটী	গীতাঞ্জলি মেধি কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয
৪	তীর্থ শইকীয়া মধ্য কামপীঠ মহাবিদ্যালয়, বোৰ্কা	তীর্থ শইকীয়া মধ্য কামপীঠ মহাবিদ্যালয়, বোৰ্কা
৫	**ড° পৰাগ দত্ত** দিশপুৰ মহাবিদ্যালয়, গুৱাহাটী	তীর্থ শইকীয়া মধ্য কামপীঠ মহাবিদ্যালয়, বোৰ্কা
৬	ড° গৌতম মজুমদাৰ কটন বিশ্ববিদ্যালয়, গুৱাহাটী	ৰমেন শর্মা ডিমাকুছি কনিষ্ঠ মহাবিদ্যালয় উৎপল ডেকা কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয
৭	ড° গৌতম মজুমদাৰ কটন বিশ্ববিদ্যালয়, গুৱাহাটী	ৰমেন শর্মা ডিমাকুছি কনিষ্ঠ মহাবিদ্যালয় ড° খনীন্দ্র চন্দ্র শর্মা (অৱসৰ প্রাপ্ত) গুৱাহাটী মহাবিদ্যালয়, গুৱাহাটী

সম্পাদনাঃ

বিষয়বস্তু সম্পাদনা ঃ ড° গৌতম মজুমদাৰ, কটন বিশ্ববিদ্যালয়, গুৱাহাটী
ভাষা সম্পাদনাঃ (মূল ইংৰাজী) ঃ ড° মানৰ মেধি ,বড়োলেণ্ড বিশ্ববিদ্যালয় , কোকৰাঝাৰ
(অসমীয়া) ঃ ড° খনীন্দ্র চন্দ্র শর্মা (অৱসৰ প্রাপ্ত), গুৱাহাটী মহাবিদ্যালয়, গুৱাহাটী
গাঁথনিক সম্পাদনা ঃ উৎপল ডেকা, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

প্রথম প্রকাশ ঃ **জুন, ২০১৮**

This Self Learning Material (SLM) of the Krishna Kanta Handiqui State Open University is made available under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike4.0 License (international): http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ হৈ পঞ্জীয়কৰ দ্বাৰা মুদ্রিত আৰু প্রকাশিত।

এই শিক্ষণ সামগ্রী প্রস্তুতিৰ বাবে আর্থিক অনুদান আগবঢ়োৱা
দূৰ শিক্ষা ব্যুৰো,বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান আয়োগৰ ওচৰত বিশ্ববিদ্যালয় কৃতজ্ঞ।

মুখ্য কার্যালয় ঃ পাটগাঁও, ৰাণী গেট, গুৱাহাটী - ৭৮১০১৭,
উপ-মুখ্য কার্যালয় ঃ হাউচফেড কমপ্লেক্স, দিছপুৰ, গুৱাহাটী - ৭৮১০০৬
Web : www.kkhsou.in

বিষয়সূচী

অধ্যায় ১ ঃ **মুদ্রাৰ ধাৰণা**

মুদ্রাৰ ধাৰণা; মুদ্রাৰ প্রকাৰ; মুদ্রাৰ কার্যাৱলী; অর্থনীতিত মুদ্রাৰ ভূমিকা

অধ্যায় ২ ঃ **মুদ্রাৰ চাহিদাঃ সংস্থাপিক দৃষ্টিভংগী**

মুদ্রাৰ চাহিদাৰ সংস্থাপিক দৃষ্টিভংগীঃ মুদ্রাৰ পৰিমাণ তত্ত্বৰ ফিছাৰীয় আৰু কেম্ব্রিজীয় দৃষ্টিভংগী; ফিছাৰীয় আৰু কেম্ব্রিজীয় দৃষ্টিভংগীৰ তুলনা

অধ্যায় ৩ ঃ **মুদ্রাৰ চাহিদাঃ কেইন্সীয় দৃষ্টিভংগী**

মুদ্রাৰ চাহিদা ঃ মুদ্রাৰ লেনদেন চাহিদা, মুদ্রাৰ সতর্কতামূলক চাহিদা, মুদ্রাৰ কল্পনাপ্রসূত চাহিদা আৰু মুদ্রাৰ সর্বমুঠ চাহিদা

অধ্যায় ৪ ঃ **মুদ্রাৰ সাংখ্যিক তত্ত্বৰ পুনঃ ব্যাখ্যাকৰণ**

মুদ্রাৰ সাংখ্যিক তত্ত্বৰ পুনঃ ব্যাখ্যাকৰণ- মুদ্রাৰ সাখ্যিক তত্ত্বৰ কেইন্সৰ পুনঃ গঠন, মুদ্রাৰ সাংখ্যিক তত্ত্বৰ ফ্রেইডমেনৰ পুনঃগঠন; ফ্রেইডমেন বনাম কেইন্স

অধ্যায় ৫ ঃ **মুদ্রাৰ যোগান**

মুদ্রাৰ যোগানঃ সংজ্ঞা, কাৰক; মুদ্রা গুণক; ঋণ গুণক; মুদ্রাৰ ব্যৱহাৰিক মাপ ঃ মুদ্রাৰ সংকীর্ণ আৰু বিস্তৃত সংজ্ঞা

অধ্যায় ৬ ঃ **কেন্দ্রীয় বেংকৰ কার্যাৱলী**

কেন্দ্রীয় বেংকৰ কার্যাৱলী; উন্নয়নশীল দেশত কেন্দ্রীয় বেংকৰ ভূমিকা

অধ্যায় ৭ ঃ **কেন্দ্রীয় বেংক আৰু ঋণ নিয়ন্ত্রণ ব্যৱস্থা**

ঋণ নিয়ন্ত্রণ পদ্ধতি ঃ পৰিমাণবাচক আৰু গুণবাচক পদ্ধতি

পাঠ্যবিষয়ৰ পৰিচয় ঃ

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ স্নাতক পাঠ্যক্রমৰ অধীনত শিক্ষার্থীয়ে অর্থবিজ্ঞান বিষয়টো সাধাৰণ অথবা গুৰু বিষয় হিচাপে লৈ অধ্যয়ন কৰিব পাৰে। পাঠ্যক্রমৰ অন্তর্গত এই পাঠ্যবিষয়টোৰ শিৰোনাম হ'ল *মুদ্রা, বেংক আৰু বিত্তীয় ব্যৱস্থা*। সাধাৰণ আৰু গুৰু দুয়োটা শাখাৰে ই এখন উমৈহতীয়া কাকত। পাঠ্যবিষয়টোৰ মুঠ ১৫ টা অধ্যায়ক দুটা খণ্ডত ভগোৱা হৈছে। প্রথম খণ্ডত ৭ টা আৰু দ্বিতীয় খণ্ডত ৮ টা অধ্যায় আছে।

খণ্ড পৰিচয়

পাঠ্য বিষয়ৰ এইটো প্রথম খণ্ড আৰু ইয়াত ৭ টা অধ্যায় সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে। অধ্যায় ১ ত মুদ্রাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে। অধ্যায়টি পঢ়াৰ পাচত আপুনি মুদ্রাৰ অর্থ, প্রকাৰ, পৰিসৰ, কার্যাৱলী আৰু ভূমিকাৰ দৰে মুদ্রাৰ সৈতে জড়িত কেইটামান মৌলিক ধাৰণা স্পষ্টকৈ বুজি পাব। অধ্যায় ২ আৰু অধ্যায় ৩ ত মুদ্রাৰ চাহিদা সম্পর্কে আলোচনা কৰা হৈছে। অধ্যায় ২ ত মুদ্রাৰ চাহিদাৰ সংস্থাপিক দৃষ্টিভংগীটো বহলাই ব্যাখ্যা কৰা হৈছে। মুদ্রাৰ পৰিমাণৰ ফিছাৰীয় দৃষ্টিভংগী আৰু কেম্ব্রিজীয় দৃষ্টিভংগীৰ লগতে মুদ্রাৰ চাহিদা সম্পর্কীয় এই দুয়োটা দৃষ্টিভংগীৰ মাজৰ প্রভেদ অধ্যায়টিত আলোচনা কৰা হৈছে । অধ্যায় ৩ ত মুদ্রাৰ চাহিদাৰ কেইন্সীয় দৃষ্টিভংগী অথবা তাৰল্য প্রীতিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে। আলোচনাত মুদ্রাৰ চাহিদাৰ বিভিন্ন অভিপ্রায়ৰ মাজৰ পার্থক্য আৰু মুদ্রাৰ চাহিদাৰ প্রকাৰবোৰক প্রভাৱিত কৰা নির্ণায়ক অথবা কাৰকবোৰৰ ওপৰত আলোকপাত কৰা হৈছে। অধ্যায় ৪ ত মুদ্রাৰ সাংখ্যিক তত্ত্বৰ পুনঃ ব্যাখ্যাকৰণ সম্পর্কে বহলাই আলোচনা কৰা হৈছে। আলোচনাত মুদ্রাৰ পৰম্পৰাগত সাংখ্যিক তত্ত্বৰ ত্রুটি-বিচ্যুতিবোৰৰ লগতে জে. এম. কেইন্সে তথা মিল্টন ফ্রেইডমেনে কৰা মুদ্রাৰ সাংখ্যিক তত্ত্বৰ পুনঃগঠন বহলাই ব্যাখ্যা কৰা হৈছে। অধ্যায় ৫ ৰ আলোচনাৰ মূল বিষয় হ'ল মুদ্রাৰ যোগান। মুদ্রাৰ যোগানৰ অর্থ আৰু কাৰকসমূহৰ আলোচনাৰ উপৰি অধ্যায়টিত ঋণ গুণক আৰু মুদ্রা গুণকৰ ধাৰণা দুটাও ব্যাখ্যা কৰা হৈছে। মুদ্রাৰ ব্যৱহাৰিক মাপ হৈছে অধ্যায়টিত আলোচনা কৰা আন এটা বিষয়। অধ্যায় ৬ আৰু অধ্যায় ৭ ত কেন্দ্রীয় বেংকৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে। অধ্যায় ৬ ত এটা কেন্দ্রীয় বেংকে এক আধুনিক অর্থনীতিত সম্পাদন কৰা কার্যাৱলীৰ বিষয়ে বর্ণনা কৰা হৈছে। বেংকৰ পৰম্পৰাগত ভূমিকাৰ লগতে ভাৰতৰ দৰে উন্নয়নশীল দেশ এখনত কেন্দ্রীয় বেংকে আৰু কি বিশেষ ভূমিকা পালন কৰে অধ্যায়টি পঢ়ি আপুনি তাৰ উমান পাব। অধ্যায় ৭ ত কেনেদৰে এখন দেশৰ কেন্দ্রীয় বেংকে অর্থনীতিত ঋণৰ মুঠ পৰিমাণৰ লগতে ঋণৰ গাঠনি নিয়ন্ত্রণ কৰে সেয়া আলোচনা কৰা হৈছে। অধ্যায়টিত ঋণ নিয়ন্ত্রণৰ পৰিমাণবাচক আৰু গুণবাচক পদ্ধতি দুটাৰ বিষয়ে বহলাই বর্ণনা কৰা হৈছে।

এই পাঠ্যবিষয়টি অধ্যয়ন কৰোঁতে মূল পাঠৰ লগে লগে সোঁ তথা বাওঁফালে কিছুমান আয়তাকাৰ বাকচ লক্ষ্য কৰিব পাৰে। এইবোৰে আপোনাক মূল পাঠত উল্লেখ কৰা দৰকাৰী ধাৰণাসমূহ সৰল অর্থত বুজি পোৱাত সহায় কৰিব। 'জনা উচিত' বাকচবোৰৰ যোগে আপুনি মূল পাঠৰ সৈতে জড়িত কিছু গুৰুত্বপূর্ণ তথ্যৰ বিষয়ে জ্ঞান লাভ কৰিব। 'অনুশীলনী' সমূহে আপোনাৰ অধ্যয়ন অধিক সক্রিয় আৰু ফলপ্রসূ হোৱাত সহায় কৰিব। আকৌ, প্রতিটো শাখাৰ অধ্যয়নৰ অন্তত 'অগ্রগতি নিৰীক্ষণ' যোগে আগবঢ়োৱা প্রশ্নাৱলীয়ে অধ্যয়নৰ অগ্রগতি সম্পর্কে আপোনাক স্ব-পৰীক্ষণৰ সুবিধা প্রদান কৰিব। অধ্যয়নৰ লগে লগে উক্ত প্রশ্নাৱলীৰ উত্তৰসমূহ লিখি অধ্যায়টিৰ শেষত দিয়া 'অগ্রগতিৰ খতিয়ান' ৰ উত্তৰসমূহৰ সৈতে ৰিজাই চোৱাটো অধিক লাভদায়ক হ'ব।